

LAUSUNTO KILPAILULAIN YRITYSKAUPPOJEN KÄSITTELYMÄÄRÄAIKAA KOSKEVAN SÄÄNNÖKSEN VÄLIAIKAISESTA MUUTTAMISESTA

Toimimme Mehiläinen Yhtiöt Oy:n asiamiehenä yrityskauppa-asiassa *Mehiläinen Yhtiöt Oy / Pihlajalinna Oy* (dnro KKV/1233/14.00.10/2019). Työ- ja elinkeinoministeriö on 12.5.2020 päivätyllä lausuntopyynnöllä pyytänyt lausuntoamme hallituksen esitysluonnoksesta kilpailulain 26 §:n yrityskauppojen käsittelymääräaikaa koskevan säännöksen väliaikaiseksi muuttamiseksi. Esityksen mukaan kilpailulain yrityskauppojen käsittelymääräaikaa muutettaisiin siten, että yrityskauppojen toisen vaiheen käsittelymääräaikaa pidennettäisiin noin kuukaudella, minkä tarkoituksena on mahdollistaa Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ("KKV") pidempi käsittelyaika koronaepidemiasta aiheutuvien poikkeusolojen aikana. Ehdotettu käsittelymääräaikaajan muutos koskisi myös taannehtivasti yrityskauppoja, jotka on ilmoitettu KKV:lle jo ennen ehdotetun lain voimaantuloa.

Pidämme lainsäädännön taannehtivaa muutosta paitsi äärimmäisen poikkeuksellisenä, myös tarpeettomana ja ylimitoitettuna. Lakiluonnoksen perusteluissa esitetään virheellisesti, että yrityskauppojen tutkinta olisi koronavirusepidemian vuoksi vaikeutunut. Käsittelemme on täysin päinvastainen. Epidemiasta seurasi monien yrityskauppojen peruuntuminen, jonka vuoksi KKV:llä on ollut muun muassa edustamassamme yrityskaupassa käytössään poikkeuksellisen laajat resurssit ja yrityskaupan tutkinta on edennyt tästä syystä hyvin. Edellä kuvattu koskee myös kuulemisia. Mikään yrityskaupan selvitystyössä ei ole viitannut siihen, että markkinaosapuolten tai kolmansien osapuolten kuuleminen olisi vaikeutunut jollakin normaalista poikkeavalla tavalla. Yrityskaupassa on kuultu hyvin laajasti niin osapuolten asiakkaita kuin muita toimialaan liittyviä sidosryhmiä. Myöskin erilaiset asiakaskyselyt on hoidettu tutkinnassa aivan normaalilla tavalla.

Lainsäädännön taannehtiva muutos esitetyllä tavalla on myös perustuslain vastainen. Lainsäädäntömuutoksen taannehtiva vaikutus jo vireillä olevaan hallintoasiaan on erittäin poikkeuksellista ja vaarantaa jo vireillä olevan asian osapuolten oikeusturvan. Kiinnitämme tältä osin huomiota perustuslain 2 §:n 3 momentin sisältämään oikeusvaltioperiaatteeseen, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tässä esitetty hallinnon lainalaisuuden vaatimus koskee myös KKV:n yrityskauppavalvontaa.

Perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännöksestä johdettu sopimusvapauden periaate sekä siitä ja EU-oikeudesta peräisin oleva luottamuksensuojaperiaate edellyttää, että sopimus- ja muissa oikeussuhteissa tulee voida luottaa oikeussuhteen syntymisen aikana vallinneen oikeustilan pysyvyyteen. Varallisuus oikeudellisten oikeustoimien pysyvyyden suojan taustalla vaikuttaa ajatus oikeussubjektien perusteltujen odotusten suojaamisesta taloudellisissa asioissa. Perusteltujen odotusten suojaan on perustuslakivaliokunnan käytännössä katsottu kuuluvan oikeus luottaa sopimussuhteen kannalta olennaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelevän lainsäädännön pysyvyyteen niin, että tällaisia seikkoja ei voida säännellä tavalla, joka kohtuuttomasti heikentäisi sopimusosapuolten oikeusasemaa.¹

Yrityskauppaa koskeva sopimus solmitaan allekirjoitushetkellä voimassa olevan lainsäädännön nojalla ja näin ollen varautuen niihin yrityskauppa-asiassa sovellettaviin käsittelymääräaikoihin, jotka ovat olleet voimassa sopimuksen solmimishetkellä. Yrityskaupan osapuolille kaupantekohetkellä aavistamaton ja kesken yrityskauppavalvontaprosessin mahdollisesti sovellettavaksi tuleva käsittelymääräajan pidennys rikkoo edellä kuvattua yrityskaupan osapuolten luottamuksensuojaa ja luo merkittävän liiketaloudellisen riskin koko yrityskaupan toteutumiselle sekä yrityskaupan osapuolille mahdollisesti aiheutuvista taloudellisista vahingoista.

¹ PeVL 21/2004 vp, s. 3/l.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, että perustuslaissa turvattuja omaisuudensuojan ja elinkeinovapauden periaatteita on koronavirusepidemian aikana rajoitettu ainoastaan, jos on kyetty osoittamaan erityinen epidemiologinen tarve rajoitusten käytölle. Lakiesityksessä ei ole kyse vähäisestä määräajan pidennyksestä, vaan vakavasta puuttumisesta taannehtivasti näihin periaatteisiin, mille ei ole tällaista erityistä tarvetta.

Perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivästystä toimivaltaisessa viranomaisessa. Toteamme käsittelymääräaikaisten pidennyksen saavan aikaan aiheettoman viivästyksen asian käsittelyyn lain voimaan tullessa jo vireillä olevien yrityskauppojen osalta, sikäli kuin KKV päätyy sitä asiassa soveltamaan. Kyseessä ei ole välttämätön ja siten oikeasuhtainen yritysten perusoikeuksien rajoitus, sillä esitetyn käsittelymääräajan pidennyksen lisäksi KKV:llä olisi vielä mahdollisuus hakea markkinaoikeudelta kilpailulain 26 §:n 2 momentin mukaista enintään 46 työpäivän pidennystä yrityskaupan toisen vaiheen käsittelyyn.

Kuten luonnoksessa hallituksen esitykseksi kilpailulain 26 §:n väliaikaisesta muuttamisesta todetaan, on lisääjän hakeminen markkinaoikeudelta tarkoitettu ensisijaisesti tutkinnan loppuvaiheen toimenpiteiden loppuunsaattamiseen ja sitoumusratkaisun mahdollisuuden selvittämiseen. *Mehiläinen Yhtiöt Oy / Pihlajalinna Oy* -yrityskaupan tutkinta on jo nyt varsin pitkällä sen toisen vaiheen käsittelyajan päättyessä 24.6.2020. Näin ollen, mikäli KKV katsoo tarvitsevänsä yrityskaupan kilpailuvaikutusten selvitysten loppuunsaattamiseksi lakisääteistä toisen vaiheen käsittelyaikaa pidemmän ajan, tulisi sen käyttää sille voimassa olevassa kilpailulaissa annettua mahdollisuutta hakea lisäaikaa markkinaoikeudelta.

Edellä todetun valossa toteamme, että sikäli kuin ehdotetulla yrityskauppojen toisen vaiheen käsittelymääräaikaisten muutoksella on taannehtivia vaikutuksia, ei kyseisellä sääntelyllä ole perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttäviä ja painavia perusteita. Ehdotetun lain taannehtivuus muodostuu jo vireillä olevien yrityskauppojen osapuolten kannalta kohtuuttomaksi.

Katsomme, että valtioneuvoston ei pidä hyväksyä taannehtivuutta, koska se on niin perustuslain vastainen kuin myös perusteluiltaan virheellinen. Mikäli valtioneuvosto pitäytyy nykyisessä esityksessä, on asiasta pyydettävä perustuslakivaliokunnan lausunto.

Asianajaja Mikko Alkio

Asianajaja Katja Jaakkola

Mehiläinen Yhtiöt Oy:n asiamiehinä